Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Laatija Tuomas Lamminheimo

3.2.2020

SELONTEKO SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN JÄRJESTÄMISESTÄ SEKÄ ARVIO MERKITTÄVIMMISTÄ RISKEISTÄ VUODELTA 2019

Kasvatus- ja koulutuslautakunta on valvonut, että kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on toiminut kaupunginvaltuuston hyväksymän Helsingin kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -asiakirjan, vahvistetun talousarvion, kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen hyväksymien tavoitteiden, eettisten periaatteiden (Khs 28.10.2019, §722) sekä hyväksymänsä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kuvauksen mukaisesti ja ohjannut sen toimintaa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Kasvatus ja koulutuslautakunta vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä ja toimeenpanon valvonnasta. Toimialan johto vastaa siitä, että sisäisen valvonnan vastuut on asianmukaisesti määritelty ja viestitty henkilöstölle. Johdon vastuulla on myös huolehtia siitä, että esimiehet ovat ammattitaitoisia ja toimivat lakien, säädösten ja kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Esimiesten vastuulla on huolehtia siitä, että lakeja, säädöksiä ja kaupungin ohjeita noudatetaan käytännössä.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta koordinoidaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialan hallinnon talous- ja suunnittelupalveluissa. Talous- ja suunnittelupalvelujen suunnittelupäällikkö ja riskienhallinnan asiantuntija vastaavat toimialan riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan koordinaatiosta lautakunnan hyväksymän riskienhallinnan kuvauksen ja muiden kaupungin ja toimialan linjausten mukaisesti. Lisäksi he vastaavat riskienhallintaan liittyvästä tuesta toimialan johdolle sekä toimialan riskienhallinnan kuvauksen ja muiden riskienhallintaan ja sisäiseen valvontaan liittyvien suunnitelmien, ohjeiden ja analyysien valmistelusta.

Toimialan riskit kartoitetaan vuosittain. Kartoituksen yhteydessä valitaan riskien omistajat ja päätetään siitä, miten riskeihin vastataan ja miten niiden kehitystä seurataan. Riskien omistajien vastuulla on riskin hallintatoimenpiteiden laatiminen ja niiden toteutumisen seuranta.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumisen arviointi

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on arvioinut sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä, toimeenpanoa ja toimivuutta toimialan tasolla. Arviointi perustuu asiantuntijoiden arvioihin.

Arvio sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytilasta

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytila arvioidaan tyydyttäväksi asteikolla hyvä/tyydyttävä/parannusta vaativa.

Toteutuneet merkittävät riskit

Varhaiskasvatuksen opettajien saatavuus on edelleen vaikeutunut vuoden 2019 aikana. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa on pulaa myös lastenhoitajista. Ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa henkilöstövaje on jo kriittinen ja voi pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että palvelua ei voida tarjota ruotsiksi kaikille halukkaille, kuten lainsäädäntö edellyttäisi. Kelpoisuusvaatimukset täyttävästä henkilöstöstä on pulaa myös suomen- ja ruotsinkielisessä erityisluokanopetuksessa sekä kielikylpy- ja kaksikielisessä luokanopetuksessa. Ruotsinkielisessä perusopetuksessa on pulaa myös luokanopettajista. Henkilöstön saatavuusongelmien ennakoidaan jatkuvan myös tulevaisuudessa.

Osassa kiinteistöjä toimitilojen huono kunto haittasi toimintaa ja näkyi vuoden 2019 aikana mm. sisäilmaongelmina, joiden pitkittymisestä saattaa aiheutua tilojen käyttäjille terveyshaittoja. Huonokuntoisista toimitiloista aiheutuu toimialalle jatkuvasti mainehaittaa, jolla on vaikutusta henkilöstön saatavuuteen ja vaihtuvuuteen.

Opetusviraston aikaisiin tietotekniikkahankintoihin kohdistuneet rikosepäilyt ovat siirtyneet syyttäjälle. Sisäinen tarkastus antoi kyseisiin hankintoihin liittyen useita toimenpidesuosituksia, joista viimeiset toteutettiin vuoden 2019 aikana.

Merkittävimmät riskit ja niiden hallinta

Kasvatuksen ja koulutuksen vuoden 2020 riskit kartoitettiin tammikuussa. Kartoituksen mukaan yksi toimialan merkittävimmistä riskeistä on lakisääteiset kelpoisuusvaatimukset täyttävän hoito- ja kasvatushenkilöstön heikko saatavuus suomen- ja ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Henkilöstövajetta on myös suomen- ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa erityisluokanopettajan sekä kielikylpy- ja kaksikielisen opetuksen luokanopettajan tehtävissä. Ruotsinkielissä palveluissa on pulaa myös luokanopettajista. Myös sijaisten saatavuus edellä mainituissa palveluissa on heikkoa. Riskiä on pyritty kaupunkitasolla pienentämään nostamalla muun muassa varhaiskasvatuksen opettajien ansiotasoa, minkä toivotaan pitkällä aikavälillä lisäävän halukkuutta hakeutua töihin Helsingin kaupungille. Toimialatasolla riskin hallintaan on kehitetty useita keinoja. Rekrytointiin panostetaan erityisen voimakkaasti.

Palvelutuotannon käytössä olevien toimitilojen heikko kunto, paikoin puutteellinen ylläpito ja sisäilma havaittiin kartoituksessa olennaisiksi riskeiksi, joista aiheutuu haittoja sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Mahdollisen terveyshaitan lisäksi sisäilmaongelmat voivat pitkittyessään johtaa rekrytointiongelmiin ja henkilöstön vaihtuvuuden kasvuun. Hallintatoimenpiteet perustuvat vanhoissa toimitiloissa pääasiassa ennakointiin ja uusissa tiloissa takuuajan virheiden seurantaan. Lopullinen vastuu toimitilojen kunnossapidosta ja laadusta kuuluu kaupunkiympäristön toimialalle, joka on tilojen omistaja.

Keväällä 2019 toimialalla toteutettiin avainhenkilöriskien kartoitus, jossa painottui toimialan hallinto. Kartoituksessa löytyi useita avainhenkilöriskejä, joiden hallintaa kehitettiin kevään ja kesän aikana. Merkittävimmät avainhenkilöriskit liittyvät avaintehtävissä työskentelevien äkilliseen lähtöön ja pitkiin poissaoloihin. Loppuvuodesta 2019 kartoitus tehtiin uudelleen ja havaittiin, että riskit olivat pienentyneet merkittävästi. Yksittäisiä avainhenkilöriskejä on kuitenkin edelleen olemassa ja niiden kehittymistä seurataan aktiivisesti ja niiden hallintaa kehitetään.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiskohteet ja kehittäminen

Henkilöstön saatavuuteen liittyvien riskien hallintaa tullaan edelleen kehittämään vuoden 2020 aikana yhdessä kaupunginkanslian kanssa. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja kaupunkiympäristön toimialan välistä yhteistyötä lisätään toimitilojen riskienhallinnassa. Tiedon ja osaamisen siirtymisen varmistaminen työntekijän vaihtaessa tehtäviä ovat myös vuoden 2020 kehittämiskohteita. Lisäksi panostetaan sisäisen valvonnan kehittämiseen avainprosesseissa.

Organisaatioturvallisuuden osalta on jatkettu ohjeiden, prosessien ja toimintamallien kehittämistä huomioimaan entistä paremmin sekä normaaliolojen arjen turvallisuustarpeet että poikkeusoloissa tapahtuva toimialan jatkuvuuden ja väestönsuojeluvelvoitteiden toteutumisen varmistaminen. Riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa koskevia raportointimenetelmiä on yhtenäistetty ja kehitetty ja niissä on kiinnitetty erityistä huomiota käytettävyyteen. Tietojärjestelmien käyttäjähallinnan valvontaa on kehitetty edelleen huomioimaan paremmin toimialan koko.